

OBVEZNI VOJNI ROK I PRIZIV SAVJESTI:

Možeš biti Desmod T. Doss, čije je jedino oružje bila vjera u Boga, ili 'briselski dečko'

POLITIKA ([HTTPS://PROMISE.HR/CATEGORY/HRVATSKA/POLITIKA/](https://promise.hr/category/hrvatska/politika/)) HRVATSKA ([HTTPS://PROMISE.HR/CATEGORY/HRVATSKA/](https://promise.hr/category/hrvatska/))

29. studenoga 2024. Promise.hr ()

U kontekstu služenja obveznog vojnog roka u Hrvatskoj početkom 21. stoljeća, priziv savjesti širio se poput epidemije i postao je nešto između ultimativnog eskiviranja i pomodarstva, s ciljem izbjegavanja novačenja. No, priziv savjesti ne smije biti izraz odbijanja odgovornosti prema društvu, nego zahtjev za alternativnim načinom služenja zajednici

Piše: Dražen Boroš

Od 16 milijuna Amerikanaca koji su se u uniformama borili u Drugom svjetskom ratu, samo je 431 primio Medalju časti, najveće američko odlikovanje za hrabrost. Jedan od njih bio je mladi čovjek koji nikada nije ispalio ni jedan metak niti je tijekom borbe ubio ijednog neprijateljskog vojnika. Bio je to Desmond Tomas Doss, prvi Amerikanac koji je uz priziv savjesti dobio najviše američko vojno odlikovanje zbog herojstva i zasluga u posljednjoj velikoj bitci 2. svjetskog rata na Okinawi, gdje je s Hacksaw Ridgea, pod stalnom neprijateljskom paljbom, spasio 75 ranjenih suboraca, spuštajući ih jednog po jednog niz strmu liticu.

Desmond Tomas Doss odbio je nositi oružje, njegovo jedino oružje bile su Biblija i vjera u Boga. Odgajan kao strogi adventist sedmoga dana, u 21. godini postao je đakon Kršćanske adventističke crkve. Nakon što su Sjedinjene Države ušle u Drugi svjetski rat, ponuđena mu je odgoda za vojsku, ali se odlučio pridružiti vojsci 1. travnja 1942., s netom navršene 23 godine. Iako mu je vjera branila nošenje oružja, Doss je dragovoljno stupio u vojsku. „Osjećao sam se počašćenim služiti domovini prema diktatu vlastite savjesti“, govorio je Doss u danima nakon rata. Nije volio da se na njega ukazuje kao na čovjeka koji se poziva na prigovor savjesti, više je volio da ga se naziva „savjesnim suradnikom“. Zatražio je da služi kao vojni bolničar da bi mogao pomoći u spašavanju života umjesto da ih mora oduzimati. Prema njegovoj ratnoj epopeji, nevjerojatnom junaštvu i još nevjerojatnijem pothvatu snimljen je fascinantni i potresan film „Greban spašenih“ („Hacksaw Ridge“) nagrađen Oscarom. Film vjerno prikazuje njegovu borbu s diskriminacijom unutar vojske zbog njegovih uvjerenja i nevjerojatnu hrabrost na bojnopolju, te je inspirativan primjer humanosti i čvrstoće uvjerenja u ratnim uvjetima.

Predrasude prema vojniku bez oružja

Desmond T. Doss raspoređen je u pješačku streljačku satniju. Njegovo odbijanje da nosi oružje izazvalo je mnogo problema među njegovim suborcima. Gledali su ga s negodovanjem i nazivali ga neprilagođenim. Jedan čovjek u vojarni ga je upozorio: „Doss, čim uđemo u borbu, pobrinut ću se da se ne vratiš živ.“ Njegovi zapovjednici također su se htjeli riješiti mršavog bolničara iz Virginije koji je govorio nježnim južnjačkim otezanjem. Smatrali su ga teretom i obavezom. Nitko nije vjerovao da je vojnik bez oružja vrijedan truda. Zastrášivali su ga, vrijeđali, dodjeljivali mu dodatne teške dužnosti i nastojali ga proglasiti psihički nesposobnim za vojsku. Zatim su ga pokušali izvesti na vojni sud jer je odbio izravnu zapovijed – da nosi oružje. No, nisu uspjeli pronaći način da ga izbace, a on je odbio otići. Vjerovao je da je njegova dužnost slušati Boga i služiti svojoj zemlji.

Odnos suboraca prema njemu počeo se mijenjati kad su otkrili da tihi bolničar ima način izliječiti žuljeve na stopalima umornim od marša. Ako bi netko kolabirao uslijed napora, Doss mu je bio pri ruci i pomoći. Ljubaznošću je uzvraćao onima koji su ga zlostavljali, živeći prema zlatnom pravilu: „Čini drugima ono što želiš da oni tebi čine...“

Hrabrost i nepokolebljivost Desmonda T. Dossa prerasla je u legendu da čovjek može ostati vjeran sebi i svojim moralnim načelima, a pritom služiti i zadužiti zajednicu.

Epidemija priziva savjesti početkom 21. stoljeća

Priziv savjesti jedno je od osnovnih ljudskih prava, koje omogućuje pojedincu da, zbog svojih duboko ukorijenjenih moralnih, etičkih ili religijskih uvjerenja, odbije izvršavati određene dužnosti, uključujući vojnu službu. U kontekstu služenja obveznog vojnog roka u Hrvatskoj početkom 21. stoljeća, priziv savjesti širio se poput epidemije i postao je nešto između ultimativnog eskiviranja i pomodarstva, s ciljem izbjegavanja novačenja. Stoga je dijelom zbog poplave „prizivača“ savjesti, dijelom zbog ulaska u NATO savez, Hrvatska zamrzнула obvezni vojni rok, te se posvetila jačanju profesionalne vojske. No, priziv savjesti nije i ne smije biti izraz odbijanja odgovornosti prema društvu, nego zahtjev za alternativnim načinom služenja zajednici.

Prema riječima nastavnice vojne etike, pukovnice Mire Žutić, priziv savjesti se mora razumjeti u kontekstu odgovornosti prema višim moralnim normama: “Priziv savjesti nije bijeg od odgovornosti, već duboko uvjerenje da se doprinos društvu može ostvariti na drugačiji način.”

Religijski autoriteti također naglašavaju važnost savjesti kao temelja ljudskog djelovanja, pa jedan od profesora moralne teologije kaže: “Crkva priznaje pravo na priziv savjesti jer je ljudska savjest sveti prostor gdje čovjek susreće Boga. Međutim, ona također poziva na odgovornost prema zajednici, što znači da je civilna služba legitimna i pohvalna alternativa vojnom pozivu.”

Civilna služba u Europi

Mnoge europske zemlje nude civilnu službu kao alternativu vojnom roku za one koji se pozivaju na priziv savjesti. Evo nekoliko primjera.

Njemačka: Tijekom razdoblja obveznog vojnog roka, prizivači savjesti mogli su birati civilnu službu koja je uključivala rad u bolnicama, ustanovama za njegu starijih i nemoćnih osoba ili društvenim službama. Civilna služba trajala je dulje od vojnog roka kako bi se izjednačila razina doprinosa društvu.

Austrija: Civilna služba (Zivildienst) i danas je opcija za one koji ne žele služiti vojni rok. Uključuje rad u bolnicama, spasilačkim službama, socijalnim službama za pomoć hendikepiranima, starijim osobama, ovisnicima o drogama u okviru zatvora, rad u službi za izbjeglice i azilante, u okviru civilne zaštite, na spomen-obilježjima – posebno onim podignutim u znak sjećanja na žrtve nacional-socijalizma, rad u okviru javne sigurnosti i sigurnosti prometa, te u zaštite životne sredine.

Hrvatska: Rad na ispomoći u školama, na sveučilištu, u bolnicama, briga o djeci te rad u raznim neprofitnim institucijama.

Estonija: Strukturne jedinice koje određuju nadležni organi, a koji djeluju u djelokrugu za koje je zaduženo Ministarstvo unutarnjih poslova ili Ministarstvo socijalne zaštite, te koje obuhvaćaju spasilački rad, socijalnu zaštitu ili aktivnosti vezane za izvanredne situacije (Zakon o službi u Obrambenim snagama).

Finska: Služenje vojnog roka u okviru vojnih jedinica, ali koje ne uključuje nošenje oružja, te alternativna civilna, nevojna služba, prvo u Državnom centru za civilnu službu, a zatim u okviru civilnih poslova.

Latvija: Državne ili općinske institucije, državne ili općinske kompanije ili javne organizacije koje se bave vatrogasnim aktivnostima, spasilačkim operacijama, socijalnom zaštitom, zdravstvenom pomoći, komunalnim i prometnim uslugama, uređenjem državne ili općinske imovine ili zemljišta, te carinskom kontrolom (konkretno institucije odobrava vlada na prijedlog ministra odbrane).

Rusija: Član 4 Zakona Ruske Federacije o alternativnoj civilnoj službi: (a) u organizacijama pod nadležnošću državnih tijela izvršne vlasti; (b) u organizacijama pod nadležnošću izvršnih tijela subjekata u okviru Ruske Federacije; (c) u organizacijama u okviru Oružanih snaga Ruske Federacije, drugih snaga, vojnim jedinicama, te vojnim strukturama u svojstvu civilnih uposlenika.

Švicarska: Zdravstvo, socijalna zaštita, očuvanje kulturnog blaga, zaštita životne sredine, šumarstvo, poljoprivreda, razvojna suradnja i humanitarna pomoć, pružanje pomoći kod prirodnih nepogoda i u izvanrednim situacijama.

Ukrajina: Poduzeća, institucije ili organizacije koje su u vlasništvu države i čije su aktivnosti usmjerene na socijalnu zaštitu stanovništva, na zdravstvenu zaštitu, te zaštitu životne sredine.

Švedska: Iako je vojni rok ponovno uveden, prizivači savjesti imaju pravo odabrati civilne zadatke poput rada u civilnoj zaštiti, hitnim službama ili drugim ključnim područjima sigurnosti.

Italija: Nakon ukidanja obveznog vojnog roka, civilna služba (Servizio Civile Nazionale) ostala je opcija za mlade koji žele pridonijeti zajednici kroz volontiranje u kulturnim, ekološkim i socijalnim projektima.

Obvezni vojni rok može biti istinski društveni kapital, ali samo ako se u obzir uzmu različitosti uvjerenja i savjesti svakog pojedinca. Priziv savjesti nije prijetnja sustavu, već prilika za jačanje društvene solidarnosti kroz alternativne oblike služenja zajednici. Uvažavanje priziva savjesti pokazuje da država poštuje temeljna ljudska prava, dok istovremeno jača veze između pojedinca i društva. Ali, jednako tako treba imati na umu da „prizivači“ savjesti mogu manipulirati moralnim, etičkim, vjerskim ili filozofskim načelima da bi svjesno izbjegli svoj dug i obvezu prema zajednici i domovini. Jer, ako prigovor savjesti opet postane trend kao početkom 21. stoljeća čime se, među ostalim, jako oskrnavilo služenje obveznog vojnog roka, onda se više ne može govoriti o moralnim i inim načelima, nego o nemoralu, nepoštenju i eskivaži.

Tekst je objavljen uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije iz Programa poticanja novinarske izvrsnosti.